

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

**ЗАХІДНИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ЦЕНТР УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАУКОВОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА»**

ЦЕНТР
українсько-європейського
наукового співробітництва

Збірник тез
Міжнародної науково-практичної конференції
«Конвенція про захист прав людини і
основоположних свобод в контексті
75-річної діяльності Ради Європи»

м. Хмельницький
08 листопада 2024 року

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : постанова Верховної Ради Української РСР [від 7 грудня 1985 р., № 8074-10](#). Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст. 1122, із змінами, згідно із законом [№ 3234-IX від 13 липня 2023 р.](#) *Zakon.rada.gov.ua* : веб-сайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 4 листопада 1950 р., ратиф. законом України ратифіковано законом [№ 475/97-ВР від 17 липня 1997 р.](#) Дата набрання чинності для України 11 вересня 1997 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

5. Кримінальний кодекс України : закон України від 5 квітня 2001 р., № 2341-III. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001, № 25–26, ст. 131, зі змінами згідно із законом [№ 3233-IX від 13 липня 2023 р.](#) *Zakon.rada.gov.ua* : веб-сайт. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Лисиця Інна Михайлівна,
здобувачка (другого) магістерського рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
ПЗВО «Міжнародний класичний університет
імені Пилипа Орлика»

Стременовський Сергій Миколайович,
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри права ПЗВО «Міжнародний класичний університет
імені Пилипа Орлика»

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод як «живий інструмент» захисту прав людини

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська Конвенція з прав людини) є одним із ключових міжнародних документів, який відіграє важливу роль у захисті прав людини в Європі. Від моменту її ухвалення у 1950 році та вступу в дію в 1953 році, вона стала основним інструментом для забезпечення прав людини у країнах-членах Ради Європи [1]. Проте Конвенція не є статичним документом; вона розвивається відповідно до змін у суспільстві, міжнародній політиці та правових тенденціях. Її часто називають «живим інструментом», оскільки Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), тлумачачи її положення, пристосовує їх до нових реалій.

Поняття Конвенції як «живого інструменту» ґрунтується на тому, що ЄСПЛ підходить до тлумачення її положень динамічно та еволюційно, а не суто з формальною фіксацією первісного змісту. Це означає, що суд адаптує правові норми до сучасних умов, не обмежуючись лише буквальним значенням положень Конвенції, закріплених у 1950-х роках. Таким чином, принцип еволюційного тлумачення дозволяє враховувати соціальні, політичні, технологічні та інші зміни, які відбуваються в суспільстві [2, с. 61].

Наприклад, тлумачення понять «катування», «нелюдське або таке, що принижує гідність, поведження» за статтею 3 Конвенції у сучасному контексті виходить за межі того, як ці поняття розумілися в момент ухвалення документа. Зокрема, рішення в справі «Тірон проти Румунії» показало, що умови тримання під вартою повинні відповідати сучасним стандартам гідності та гуманності, що відповідає принципу динамічного тлумачення [3].

ЄСПЛ у своїх рішеннях неодноразово підкреслював, що Конвенція є живим документом. Одним з найвизначніших рішень у цьому контексті є справа «Тайрер проти Великобританії», де Суд вперше визнав, що Конвенція повинна тлумачитися як "живий інструмент". У цій справі йшлося про застосування тілесних покарань, які на момент підписання Конвенції вважалися прийнятними, але згодом були розцінені як такі, що

порушують статтю 3 [4]. Це рішення стало основою для подальшого розвитку правової доктрини, що акцентує увагу на необхідності адаптації правових норм до сучасних умов.

Інший приклад – справа «Крістін Гудвін проти Сполученого Королівства», у якій ЄСПЛ розглядав питання прав трансгендерних осіб. Суд, врахувавши розвиток суспільних норм та зміни в національних правових системах країн-учасниць Конвенції, ухвалив, що держави зобов'язані забезпечувати права трансгендерних осіб у контексті права на повагу до приватного та сімейного життя (стаття 8) [5]. Це рішення стало важливим кроком у забезпеченні рівності прав, що раніше не знаходило достатньої підтримки в національному законодавстві.

Динамічний підхід до тлумачення Конвенції дозволяє ЄСПЛ реагувати на нові виклики, зокрема ті, що пов'язані з технологічним розвитком, змінами в міжнародній безпеці, а також новими соціальними явищами. Наприклад, питання, пов'язані з правами людини в контексті цифрових технологій та захисту особистих даних, стали предметом розгляду Суду в таких справах, як «Сабам проти Бельгії» [6]. У цьому випадку суд розглядав баланс між правами на захист інтелектуальної власності та правами на повагу до приватного життя та свободи вираження.

Незважаючи на позитивну роль Конвенції як «живого інструменту», існує певна критика цього підходу. Критики стверджують, що еволюційне тлумачення може призводити до надмірного втручання судової влади в компетенцію держав, особливо в питаннях національного законодавства. Це ставить під сумнів демократичний принцип суверенітету держав-членів. Однак ЄСПЛ постійно наголошує на необхідності враховувати національні особливості правових систем країн та застосовувати принцип субсидіарності, що дозволяє державам визначати власні підходи до захисту прав людини у межах, встановлених Конвенцією.

Європейська Конвенція з прав людини є ключовим документом у захисті прав людини в Європі, який, завдяки динамічному підходу до тлумачення її положень, забезпечує актуальність правових стандартів у сучасному суспільстві. Принцип "живого інструменту" дозволяє пристосовувати правові норми до нових викликів, що виникають у зв'язку зі змінами в суспільстві та технологіях, забезпечуючи таким чином більш ефективний захист прав людини.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Цувіна Т. Право на доступ до суду: підхід ЄСПЛ. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 60–69.
3. Фоміна, Т. Г. Безальтернативне обрання тримання під вартою: вимога часу або неконституційність положення? *Теоретико-прикладні проблеми кримінального процесу та криміналістики в умовах воєнного стану* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 24 листоп. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека», Ф-т № 1. Кам'янець-Подільський : ХНУВС, 2023. С. 460-465.
4. Грищенко К. С. Зміна Конституційним Судом України власних юридичних позицій і застосування динамічного тлумачення – пошук співвідношення. *Наукові записки НаУКМА*. 2017. Т. 193. Юридичні науки. С. 17-21.
5. Полховська І. К. Правовий статус трансгендерів в Україні: окремі проблемні аспекти *The Legal Status of Transgenders in Ukraine: Certain Problems. Порівняльно-аналітичне право* – електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 2019. С. 73–76.
6. Geuzaine B., Roberti C. The EU Court of Justice rejects allegations of an abuse of dominance through unfair pricing by the Belgian collective management organisation for copyright (SABAM). *Concurrences: Revue des Droits de la Concurrence*. 2021. URL: <https://orbi.uliege.be/bitstream/2268/258119/1/article-99589.pdf>